

Wike Been en Maarten Keune

Arbeidsmarktflexibilisering en inkomen in de creatieve industrie

Kort & Bondig

6

Wike Been & Maarten Keune

Arbeidsmarktflexibilisering en inkomen in de creatieve industrie

instituut gak

Januari 2021

© Wike Been & Maarten Keune, Amsterdam

Contact: aias-hsi@uva.nl

Bibliografische informatie:

W. Been & M. Keune (2021). Arbeidsmarktflexibilisering en inkomen in de creatieve industrie, *AIAS-HSI Kort & Bondig 6*.

Informatie kan worden geciteerd mits de bron correct en helder wordt vermeld.

Reproductie voor eigen/intern gebruik is toegestaan.

Publicaties in de reeks *Kort & Bondig* zijn te downloaden op de website <http://aias-hsi.uva.nl/> onder "Publicaties".

ISSN online: 2666-5476

Dit is de zesde publicatie in de reeks 'Kort & Bondig' die onderzoeksinstituut AIAS-HSI van de Universiteit van Amsterdam uitbrengt om in kort bestek en op toegankelijke wijze uitkomsten te presenteren van recent verricht onderzoek.

Deze zesde 'Kort & Bondig' richt zich op de vraag hoe de flexibilisering van de arbeidsmarkt van de creatieve industrie er het afgelopen decennium uit heeft gezien. De bevindingen zijn gebaseerd op analyses van microdatabestanden van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). De gepresenteerde bevindingen maken onderdeel uit van het onderzoeksproject 'Werk, zekerheid en belangenvertegenwoordiging in de creatieve industrie' (WERCREA). Doel van dit onderzoek is grip krijgen op de belangen van werkenden in de creatieve industrie, hun arbeidsvoorwaarden en de collectieve mechanismen om deze te behartigen.

In de volgende afleveringen van de reeks 'Kort & Bondig' zullen we ingaan op loopbanen in de creatieve industrie op basis van een cohortstudie onder werkenden in de sector.

Het onderzoek WERCREA wordt mogelijk gemaakt door steun van Instituut Gak (www.instituutgak.nl).

Inhoud

Inleiding	5
Achtergrond van het onderzoek	6
Wat is de creatieve industrie?.....	6
Kenmerken van de creatieve industrie	7
Databestand	8
Flexibilisering van de creatieve industrie.....	9
Trends in de deelsectoren van de creatieve industrie	11
Inkomensontwikkeling in de creatieve industrie	15
Samenvatting en conclusies.....	17
Literatuur	18

Inleiding

De arbeidsmarkt in Nederland flexibiliseert. Steeds minder mensen zijn werkzaam op een vast contract en het aandeel van zzp'ers en tijdelijke-, 0-uren- en oproepcontracten stijgt gestaag. Dit is ook het geval in de creatieve industrie. De monitor Creatieve Industrie 2019 laat zien dat tussen 2008 en 2018 vooral het aandeel 1-persoonsbedrijven/zzp'ers aanzienlijk is toegenomen. Tegelijkertijd staat de sector bekend om haar gebrekkige arbeidsvoorwaarden met lage inkomens voor grote groepen werkenden. Daarom zijn er velen die een tweede baan erbij zoeken. In 2017 was dat van de werkenden in de creatieve industrie 19 procent, terwijl dit voor alle werkenden in Nederland slecht 8 procent bedroeg (CBS, 2017).

Deze zesde Kort & Bondig gaat in op de arbeidsmarktflexibilisering en inkomensontwikkeling in de creatieve industrie tussen 2010 en 2018. Op wat voor type contracten werkt men in de creatieve industrie en hoe is dit gedurende het afgelopen decennium veranderd? Zit de flexibilisering van de sector uitsluitend in een toename van het aantal zzp'ers of zien we ook een toename van andere typen flexibele contracten? Hoe verschilt dit tussen deelsectoren van de creatieve industrie? En hoe hebben de inkomens van werkenden in de creatieve industrie met verschillende typen arbeidsmarktposities zich ontwikkeld gedurende het afgelopen decennium?

Na een korte beschrijving van de kenmerken van de arbeidsmarkt van de creatieve industrie en de analyses die ten grondslag liggen aan deze Kort & Bondig, gaan we allereerst in op de ontwikkeling van de creatieve arbeidsmarkt tussen begin 2010 en eind 2018. We kijken hierbij specifiek naar de arbeidsmarktposities die werkenden in de sector bekleden. Vervolgens kijken we hoe dit verschilt tussen de sub-sectoren van de creatieve industrie om meer grip te krijgen op de onderliggende processen. We sluiten vervolgens af met een analyse van de inkomensontwikkeling van werkenden met verschillende typen arbeidsmarktposities in de creatieve industrie.

Achtergrond van het onderzoek

Wat is de creatieve industrie?

Er bestaan veel verschillende definities van de creatieve industrie. Het is dan ook een samengestelde sector die bestaat uit vele uiteenlopende deelsectoren. In dit onderzoek hanteren we de definitie als door het CBS gehanteerd in de Monitor Topsectoren Beleid 2017, welke is weergegeven in *Tabel 1*. Dit is een brede definitie waarin zowel de kunsten als de zakelijke creatieve dienstverlening worden meegenomen.

TABEL 1 – DE DEELSECTOREN VAN DE CREATIEVE INDUSTRIE

Categorie	Deelsector
Creatieve zakelijke dienstverlening	Public relationsbureaus
	Architectenbureaus
	Reclamebureaus
	Industrieel ontwerp en vormgeving
	Digitale bureaus
Media en entertainment industrie	Uitgeverijen
	Productie en distributie van films en televisieprogramma's; maken en uitgeven van geluidsopnamen (hierna afgekort tot 'tv & film')
	Fotografie
	Muziekmaatschappijen, uitgevers van: audiovisuele content op digitale media en online, games en andere interactieve software
	Gaming industrie
Kunst	Beoefening van podiumkunst
	Producenten van podiumkunst
	Dienstverlening voor uitvoerende kunst
	Schrijven en overige scheppende kunst
Cultureel erfgoed	Overige culturele uitleencentra en openbare archieven
	Musea
	Monumentenzorg

Bron: Monitor topsectoren (CBS, 2017)

Kenmerken van de creatieve industrie

De creatieve industrie wordt vaak neergezet als een voorbeeld van een sector waarin flexibele arbeidsrelaties wijdverspreid zijn, voornamelijk in de vorm van hoge percentages zzp'ers en tijdelijke contracten (Comunian e.a., 2011; Menger, 2017). Hiervoor worden een aantal redenen gegeven. Een eerste belangrijke reden is de projectmatige organisatie van werk in de sector, waarbij veel gewerkt wordt binnen ad-hoc samengestelde projectteams (Menger, 2017; Pettica Harris e.a., 2015). Deze ad-hoc projectteams worden veelal gevormd door (ingehuurde) zzp'ers of werknemers met tijdelijke arbeidsverbanden voor de duur van het project, waarna werkenden op zoek moeten naar een volgend project. Ondanks dat flexibele arbeidsrelaties en een projectmatige organisatie van werk vaak hand in hand gaan is dit niet noodzakelijkerwijs het geval. Een recente studie in de games industrie laat zien dat er ook projectmatig wordt gewerkt op vaste contracten binnen bepaalde bedrijven (Keune e.a., 2018). Zeker als bedrijven graag mensen aan zich willen binden omdat hun vaardigheden schaars zijn. Vaste contracten zullen dus niet overal in de creatieve sector aan het verdwijnen zijn.

Een tweede belangrijke reden voor de flexibele arbeidsrelaties in de creatieve industrie die vaak wordt genoemd is de relatief zwakke onderhandelingspositie van vele werkenden. Allereerst wordt dit toegeschreven aan de voorkeuren van de werkenden zelf. Zij hechten veel belang aan autonomie en creatieve vrijheid binnen hun werk en vinden andere arbeidsvoorwaarden (relatief) minder belangrijk. Ze hebben van hun passie hun beroep gemaakt en er daarom veel voor over om hun werk te kunnen blijven doen (Arvidsson, Malossi & Naro, 2010; McRobbie, 2011; Siebert & Wilson, 2013; Wright, 2017). Daarnaast is er voor veel posities een aanbod van arbeid die de vraag ver overtreft. Hierdoor verzwakt de onderhandelingspositie van werkenden die steeds op zoek moeten naar een nieuwe opdracht of een nieuw tijdelijk contract in een overvolle arbeidsmarkt verder. Door deze combinatie van factoren is het voor werkgevers en opdrachtgevers mogelijk flexibele arbeidsrelaties op te leggen en zijn de

inkomens van grote groepen in de sector relatief laag (Been & Keune, 2019; Bulut, 2015). Ook deze dynamiek hoeft echter niet in alle deelsectoren van de creatieve industrie even sterk te zijn. In deze bijdrage kijken we daarom naar de ontwikkelingen wat betreft flexibilisering en inkomen in de deelsectoren van de creatieve industrie.

Databestand

Voor de analyses is gebruik gemaakt van microniveau registerdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Er is een longitudinaal databestand gecreëerd¹ door de onderzoekers met daarin alle mensen die tussen januari 2010 en december 2018 op enig moment werkzaam waren in de creatieve industrie². Onze waarneming stopt daar, omdat een definitieve versie van recentere registratiegegevens voor zelfstandigen nog niet beschikbaar is. Per maand zijn voor de mensen die op dat moment werkzaam waren in de creatieve industrie de arbeidsmarktpositie en het inkomen bepaald. *Box 1* geeft aan welke posities er onderscheiden worden en hoe het inkomen is bepaald.

BOX 1

Onderscheiden arbeidsmarktposities: 1) zelfstandigen zonder personeel (zzp'er); 2) zelfstandige met personeel (zmp'er); 3) vast contract; 4) tijdelijk contract; 5) directeur/groot aandeelhouder; 6) multiple jobholder (iemand die meerdere banen/posities combineert, bijvoorbeeld twee banen in loondienst of zzp'er in combinatie met loondienst).

Inkomen per maand: Totaal bruto inkomen per maand + 1/12^e van de winst zoals aangegeven in de winstaangifte. De winst is dus kunstmatig gelijkmatig verspreid over het jaar. Gegevens over inkomen uit eigen onderneming zijn immers niet beschikbaar op maandbasis.

---

¹ Om werknemers in de creatieve industrie te kunnen onderscheiden is het BETAB bestand gecombineerd met het SPOLISBUS bestand. Dit is vervolgens weer gecombineerd met ZELFSTANDIGENTAB (2010-2015) of INPATAB (2016-2018) om zelfstandigen en multiple jobholders te kunnen identificeren, waarna het bestand als geheel is geaggregeerd op maandniveau.

² Zie tabel 1 voor de gehanteerde definitie.

De werknemers in de creatieve industrie zijn geïdentificeerd op basis van de SBI-code van het bedrijf/de organisatie waar ze werkzaam zijn en de zelfstandigen op basis van de SBI-code van de eigen onderneming^{3,4}. Als een werkende in een maand een baan in loondienst had en in dat jaar tevens actief was als zzp'er dan is hij/zij aangemerkt als multiple jobholder, ongeacht of beide of maar één van de twee posities in de creatieve industrie waren. Ook als iemand banen in loondienst bij verschillende werkgevers combineerde in het tijdsbestek van een maand, waarbij ten minste één van deze banen bij een bedrijf/organisatie in de creatieve industrie was, wordt hij/zij aangemerkt als multiple jobholder. De inkomens van de multiple jobholders weerspiegelen hun gehele inkomen, niet slechts het gedeelte dat binnen de creatieve industrie verdient wordt.

Flexibilisering van de creatieve industrie

Figuur 1 laat zien dat tussen 2010 en 2018 het aantal werkenden in de creatieve sector is gegroeid met bijna 25 procent, van 192.000 naar 237.000. Werk in de creatieve industrie is in deze periode ook sterk gaan flexibiliseren en de samenstelling van het bestand met werkenden wat betreft hun arbeidsmarktpositie is radicaal veranderd in de afgelopen negen jaar. Waar begin 2010 de werkenden met een vast contract met ruim 72.000 met afstand de grootste groep vormden, waren er eind 2018 nog maar een kleine 54.000 van deze groep over, een daling van 25 procent. In dezelfde periode zien we een verdubbeling van het aantal zzp'ers, van ruim 42.500 naar ruim 86.600. Ook het aantal multiple jobholders is in deze periode toegenomen van een

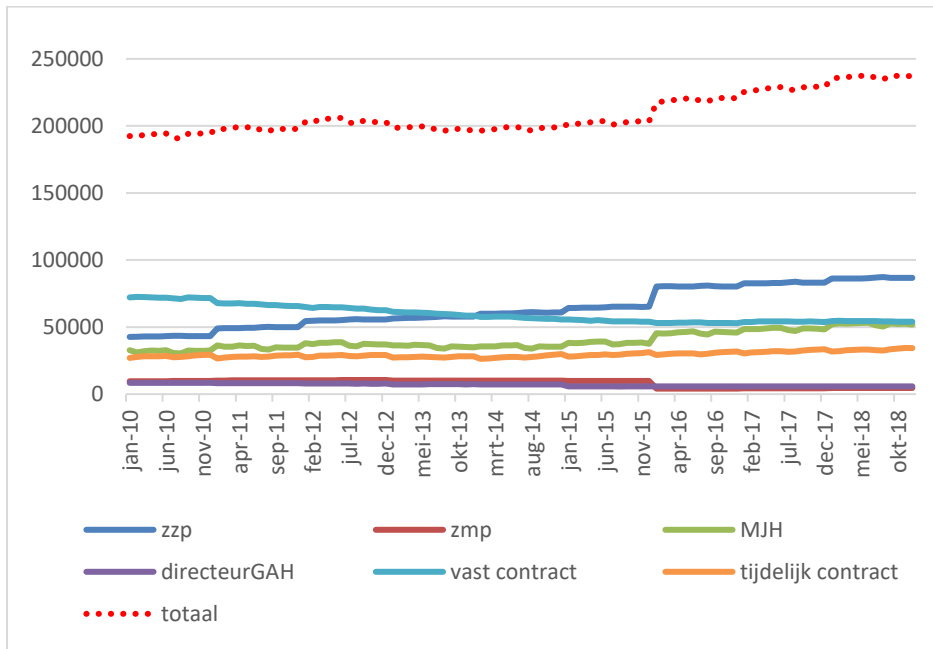
---

³ Niet voor alle deelsectoren van de creatieve industrie bestaat een eigen SBI-code: de deelsectoren 'digitale bureaus', 'muziekmaatschappijen en uitgeverijen van audiovisuele content op digitale media en online, games en andere interactieve software' en de 'gaming industrie' hebben geen eigen SBI-code. Dit maakt het helaas onmogelijk om deze drie deelsectoren apart te kunnen onderscheiden in de analyses.

⁴ De deelsectoren onder cultureel erfgoed zijn in de analyses samengevoegd omdat anders sommige categorieën werkenden te klein werden en daarmee de privacy in het geding kwam.

kleine 33.000 begin 2010 tot bijna 52.000 eind 2018. Eind 2018 zijn er daarmee bijna net zoveel multiple jobholders als vaste contracten in de sector. Hierbij dient de kanttekening te worden geplaatst dat multiple jobholders ook één of meerdere vaste contracten kunnen hebben, wat het beeld kan vertekenen. Het aantal mensen in de sector dat op met een tijdelijk contract werkt is in dezelfde periode nagenoeg gelijk gebleven, terwijl het aantal directeur/groot aandeelhouders en zelfstandigen met personeel licht is afgenomen. We kunnen hiermee stellen dat de flexibilisering van de creatieve industrie niet zozeer zit in een toename van kortdurende tijdelijk contracten maar in een sterke toename van het aantal zzp'ers. Daarnaast zijn ook de werkenden die meerdere banen combineren in aantal toegenomen.

FIGUUR 1. AANTAL WERKENDEN IN DE CREATIEVE INDUSTRIE NAAR ARBEIDSMARKTPOSITIE 2010-2018

Note: Er zit een trendbreuk in het totaal aantal werkenden in de creatieve sector tussen december 2015 en januari 2016. Dit is te wijten aan een overgang in de gebruikt CBS dataset om gegevens van zelfstandigen in de sector te meten (voor de jaren 2010 – 2016 is gebruik gemaakt van de ZELFSTANDIGENTAB en voor de jaren 2016-2019 van INPATAB), waarbij de meetwijzen licht uiteen lopen.

Trends in de deelsectoren van de creatieve industrie

De sterke afname van vaste contracten in de creatieve industrie gecombineerd met de toename van zzp'ers en multiple jobholders roept de vraag op of hetzelfde werk dat eerder door mensen op een vast contract werd gedaan nu wordt gedaan door zzp'ers. Kortom, zien we hier vervanging, of wordt de flexibiliseringstrend gedreven door arbeidsmarktontwikkelingen van een andere aard? Een analyse van de ontwikkelingen in 12 deelsectoren van de creatieve industrie, weergegeven in *figuur 2* geeft meer inzicht in de patronen die we op sectorniveau zien. Omdat in dit figuur is ingezoomd op de deelsectoren verschillen de waarden op de y-as: niet elke deelsector is immers even groot.

In een aantal deelsectoren lijkt het er in inderdaad op dat, zoals de algemene sectortrend lijkt te suggereren, de vaste contracten zijn vervangen door zzp'ers. Het betreft hier voornamelijk de deelsectoren 'Public relationsbureaus', 'reclamebureaus' en 'producenten van podiumkunst' (deel A, *figuur 2*), waarbij het in deze laatste deelsector gaat om het vervangen van zowel vaste als tijdelijke contracten door zzp'ers. In andere deelsectoren is er echter geen sprake van vervanging van vaste contracten door zzp, maar meer een krimp van de sector welke geheel voor rekening van het aandeel vaste contracten komt. Het betreft hier de sectoren onder B in *figuur 2*: 'uitgeverijen' en 'architectenbureaus'. In beide sectoren is de daling groot: van 23.400 naar 14.200 vaste contracten in uitgeverijen (met een vrijwel stabiel aantal zzp'ers) en van 10.300 naar 4.700 vaste contracten in architecten (met een beperkte groei van het aantal zzp'ers van ongeveer 1.400). De krimp van met name deze laatste sector is nauw gerelateerd aan de economische crisis van 2008, welke de sector hard heeft geraakt.

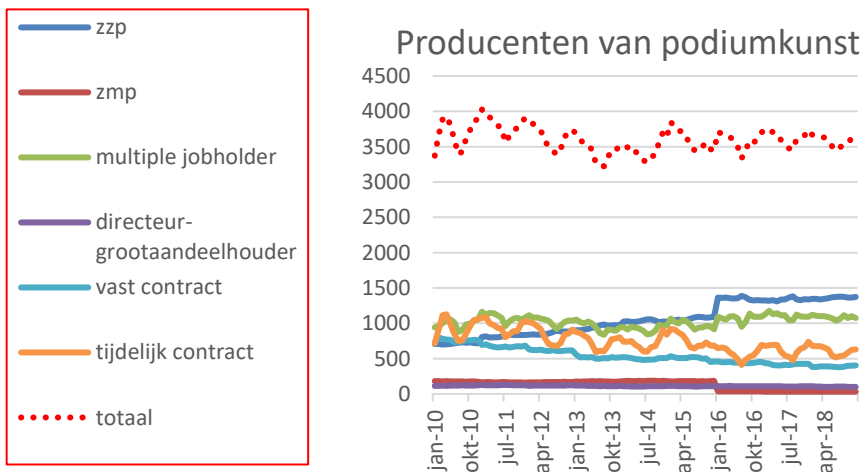
In de deelsector onder C: 'Cultureel erfgoed', is juist weinig verandering te zien tussen januari 2010 en december 2018, alle categorieën zijn behoorlijk stabiel, met zelfs een kleine groei van het aantal vaste contracten. In de overige 6 deelsectoren daarentegen is het beeld dat het aantal werkenden tussen 2010 en 2018 sterk is toegenomen en dat deze toename voor een groot deel in de

toename van het aandeel zzp'ers en multiple jobholders in de deelsector zit. Het betreft hier de deelsectoren onder D: 'Industrieel ontwerp en vormgeving', 'tv & film', 'fotografie', 'beoefening van podiumkunst', 'producenten van podiumkunst' en 'dienstverlening voor uitvoerende kunst'. Bij tv & film zien we sinds midden-2015 ook een toename van het aantal vaste contracten.

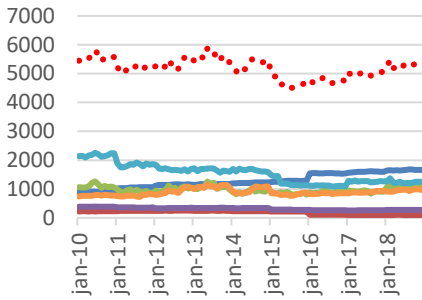
Op basis van de patronen in de deelsectoren kunnen we stellen dat de flexibilisering van de creatieve industrie het gevolg is van zeer diverse ontwikkelingen op het niveau van de deelsectoren en een grote diversiteit in de compositie van de deelsectoren. Het meest constante element in deze ontwikkelingen is de toename van het aantal zzp'ers in 10 van de 12 deelsectoren. Ook zien we in 8 van de 12 deelsectoren een substantiële toename van het aantal multiple jobholders. Maar de daling van het aantal vaste contracten in de creatieve industrie komt voor rekening van maar 5 deelsectoren. In de overige deelsectoren waren ook begin 2010 al weinig vaste contracten te vinden of is het aantal vaste contracten stabiel (cultureel erfgoed).

FIGUUR 2. ONTWIKKELING IN ARBEIDSMARKTPOSITIES NAAR SUB-SECTOR, 2010-2018

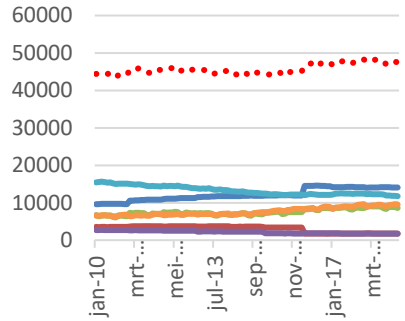
A.

Public relationbureaus

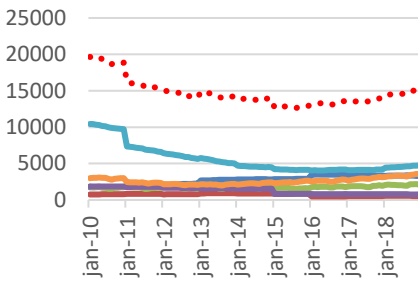

Reclamebureaus

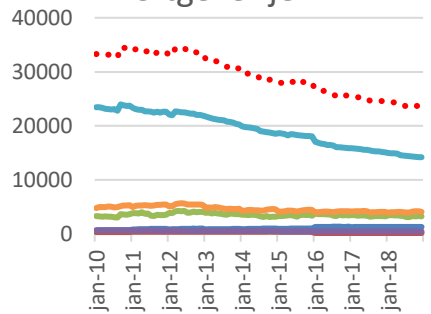

B.

Architectenbureaus

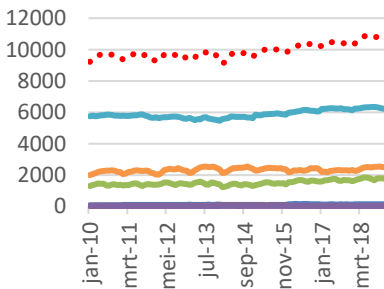

Uitgeverijen

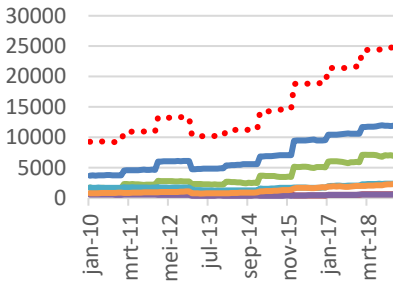
C.

Cultureel erfgoed

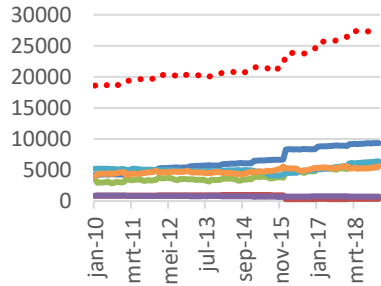

D.

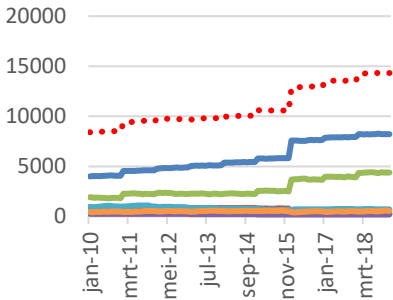
Industrieel ontwerp

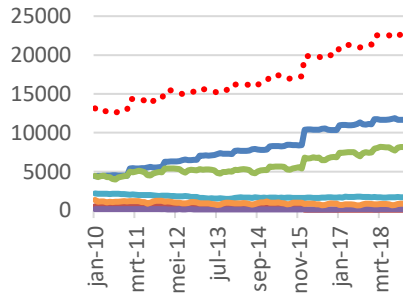
TV & film

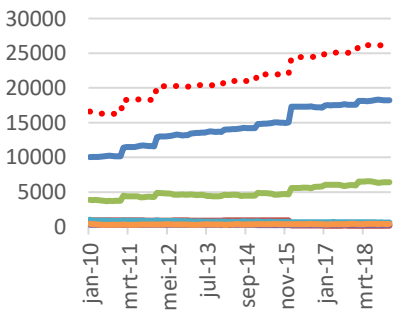
Fotografie

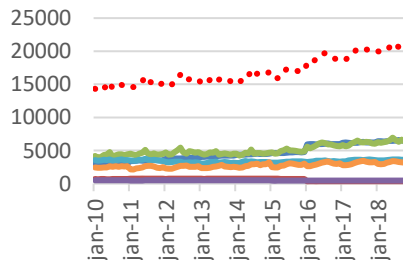
Podiumkunsten

Artistiek ontwerp

Ondersteuning van de podiumkunsten

Inkomensontwikkeling per type arbeidsmarktpositie

De sterke afname van het aantal vaste contracten en de sterke toename van het aandeel zzp'ers en multiple jobholders in de creatieve industrie tussen 2010 en 2018 roept de vraag op of hiermee ook het aandeel werkenden dat maar weinig inkomen weet te genereren is toegenomen. Zzp'ers zijn in Nederland immers minder vaak economisch zelfstandig dan werkenden in loondienst⁵ en een bekende reden waarom werkenden in de creatieve industrie meerdere banen combineren is dat één positie voor hen te weinig oplevert om van te kunnen leven (Throsby & Zednik, 2011). We zullen daarom nu kijken naar de ontwikkeling van inkomens in de creatieve industrie voor de verschillende typen arbeidsmarktposities.

Het gemiddelde nominale inkomen van alle werkenden⁶ in de creatieve industrie is tussen januari 2010 en eind 2018⁷ met 5,5 procent toegenomen van een dikke 2500 euro tot een kleine 2700 euro. Afgezet tegen de inflatie van 13 procent in dezelfde periode, betekent dit een daling van het reële gemiddelde inkomen. *Figuur 3* laat de trendlijnen van de ontwikkeling van het gemiddelde inkomen per type arbeidsmarktpositie zien⁸. Te zien is dat zzp'ers gedurende de gehele observatieperiode gemiddeld het minste verdienen in de sector. Het verschil ten opzichte van werknemers met een tijdelijk contract wordt echter kleiner gedurende de observatieperiode. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat inkomens van zelfstandigen en werkenden in loondienst niet één op één met elkaar te vergelijken zijn en we dus voorzichtig moeten zijn met het interpreteren van verschillen tussen deze groepen.

---

⁵ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/45/tussen-2011-en-2019-vooral-vrouwelijke-zzp-ers-vaker-economisch-zelfstandig>

⁶ Pensioengerechtigden die werkzaam zijn in de creatieve industrie zijn buiten beschouwing gelaten in deze berekeningen.

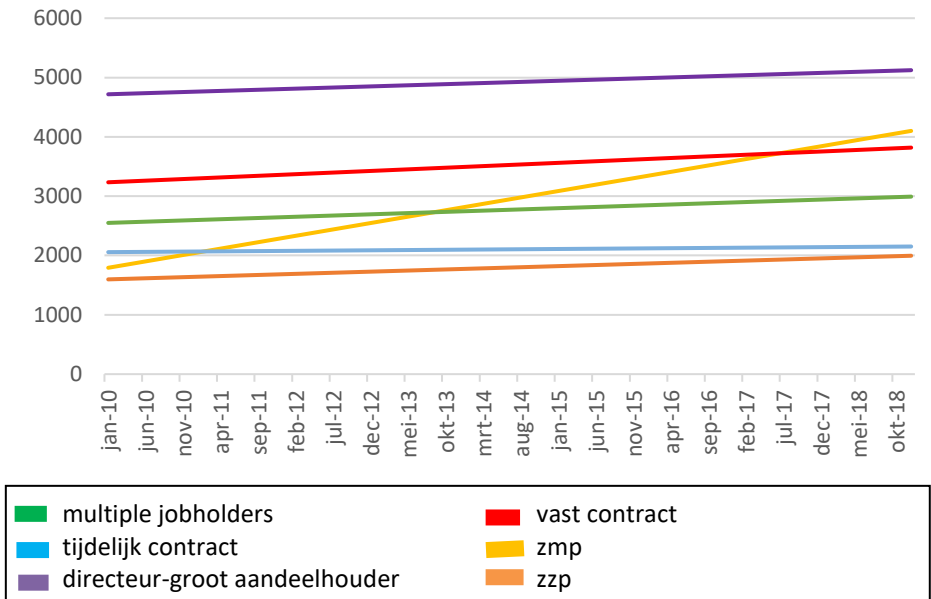
⁷ Er is gebruik gemaakt van november 2018 als referentiemaand, aangezien december door de eindejaarsuitkeringen geen geschikte vergelijkingsmaand is.

⁸ De spreiding *binnen* de groepen verschilt sterk. Aan het begin van de observatieperiode waren de inkomensverschillen het grootst binnen de groep directeur-groot aandeelhouders. Aan het einde van de observatieperiode is deze koppositie echter overgenomen door de groep met een vast contract.

Figuur 3 laat tevens zien dat de gemiddelde toename van de nominale inkomens gedurende de observatieperiode sterk varieert tussen de groepen. De toename binnen de groep zmp'ers is het grootst (+69%)⁹ en die van werkenden met een tijdelijk contract het kleinst (+6%), gevolgd door de directeur-groootaandeelhouders met 10 procent. Zzp'ers (+19,6%), werknemers met een vast contract (+15,9%) en multiple jobholders (+20%) vallen tussen de uitersten in. Het feit dat in alle groepen de inkomens toename boven dat van de gemiddelde sectorale inkomens toename ligt, betekent dat de geringe nominale inkomensgroei het gevolg is van een veranderende arbeidsmarktcompositie waarin steeds meer zzp'ers te vinden zijn. Dit is immers de groep die gemiddeld het minste verdient.

FIGUUR 3: GEMIDDELDE INKOMENSONTWIKKELING NAAR ARBEIDSMARKTPOSITIE, 2010-2018 (TRENDLIJNEN)

⁹ De grote toename van het gemiddelde inkomen van de groep zmp'ers kan ook de wijten zijn aan een verschil in definitie van deze groep aan het begin en eind van de observatieperiode (zie ook voetnoot bij figuur 1). De toename weerspiegelt daarmee niet noodzakelijkerwijs een daadwerkelijke toename van het gemiddelde inkomen.

Samenvatting en conclusies

Tussen januari 2010 en december 2018 zien we duidelijk dat er een proces van flexibilisering gaande is in de creatieve industrie: waar begin 2010 vaste contracten nog in de meerderheid waren, zijn dat eind 2018 zzp'ers. Ook het aandeel werkenden dat verschillende posities of banen combineert, de multiple jobholders, is in deze periode toegenomen. Deze bijdrage laat zien dat er diverse ontwikkelingen in de deelsectoren van de creatieve industrie ten grondslag liggen aan dit patroon op sectorniveau: in sommige sectoren zijn de vaste contracten vervangen door zzp'ers, maar tegelijkertijd speelt dat deelsectoren waar vast de norm was zijn gekrompen, terwijl sectoren waar zzp'ers al een belangrijke rol speelden zijn gegroeid door een sterke toename van het aantal zzp'ers. Deze laatste groep betreft de deelsectoren waar op het oog artistieke expressie het meest centraal staat. Een mogelijke verklaring is dat het hier vervanging betreft van posities die al vóór 2010 uit deze sectoren waren verdwenen en die met de aantrekkende economie weer terugkeren. Een andere mogelijke verklaring is dat het bestaande werk over steeds meer zzp'ers wordt verdeeld, wat consistent is met het grote arbeidsaanbod in de creatieve industrie. De vraag die deze mogelijke verklaring oproept is of met de toename van het aantal zzp'ers, ook het aandeel zzp'ers dat er niet in slaagt voldoende te verdienen toeneemt. Oftewel: is het gemiddelde inkomen van zzp'ers afgenomen met de groei van deze groep of zijn zij wel degelijk succesvol? Deze bijdrage laat zien dat zzp'ers, samen met de groep werkenden op een tijdelijk contract, gedurende de gehele observatieperiode gemiddeld het minste verdienen. Het gemiddelde inkomen van zzp'ers is echter niet verslechterd gedurende de observatieperiode, waaruit voorzichtig geconcludeerd kan worden dat deze groep niet veel minder succesvol is geworden in de periode dat zij in aantal enorm is toegenomen. We kunnen echter wel constateren dat de arbeidsmarkt van de creatieve industrie flexibeler is geworden en dat als gevolg daarvan het gemiddelde reële inkomen is afgenomen. Werk in de creatieve industrie is daarmee onzekerder geworden tussen begin 2010 en eind 2018. De COVID-19 crisis zal dit er sindsdien niet beter op gemaakt hebben.

Literatuur

- Arvidsson, A., Malossi, G., & Naro, S. (2010). Passionate work? Labour conditions in the Milan fashion industry. *Journal for cultural research*, 14(3), 295-309.
- Been, W.M, & Keune, M. (2019). That is just part of being able to do my cool job: Understanding low earnings but high job satisfaction in the creative industries in the Netherlands. *Bulletin of Comparative Labour Studies*.
- Bulut, E. (2015). Playboring in the tester pit: The convergence of precarity and the degradation of fun in video game testing. *Television & New Media*, 16(3), 240-258.
- CBS (2017), *Monitor topsectoren 2017*, Centraal Bureau voor de Statistiek https://www.cbs.nl/-/media/_pdf/2017/41/monitor-topsectoren-2017.pdf
- Comunian, R., Faggian, A., & Jewell, S. (2011). Winning and losing in the creative industries: An analysis of creative graduates' career opportunities across creative disciplines. *Cultural Trends*, 20(3-4), 291-308.
- Keune, M., Payton, N., Been, W.M., Green, A.E., Mathieu, C., Postels, D., Rehnstrom, F., Warhurst, C. & Wright, S. (2018). Chapter 6- Innovation and job quality in the games industry in Germany, the Netherlands, Sweden and the UK. In K. Jearling (ed.), *Virtuous Circles Between Innovations, Job Quality and Employment in Europe? Case Study Evidence from the Manufacturing Sector, Private and Public Service Sector*, QUINNE paper. <https://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/24680/WP6-working-paper-virtuous-circles-final.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- McRobbie, A. (2011). Re-thinking creative economy as radical social enterprise. *Variant*, 41(Spring), 32-33.

- Menger, P. M. (2017). Contingent High-Skilled Work and Flexible Labor Markets. Creative Workers and Independent Contractors Cycling Between Employment and Unemployment. *Swiss Journal of Sociology*, 43(2), 253-284.
- Peticca-Harris, A., Weststar, J., & McKenna, S. (2015). The perils of project-based work: Attempting resistance to extreme work practices in video game development. *Organisation*, 22(4), 570-587.
- Siebert, S., & Wilson, F. (2013). All work and no pay: consequences of unpaid work in the creative industries. *Work, employment and society*, 27(4), 711-721.
- Throsby, D., & Zednik, A. (2011). Multiple job-holding and artistic careers: some empirical evidence. *Cultural trends*, 20(1), 9-24.
- Wright, A. (2017). Understanding Self-Exploitation in the Digital Games Sector. *The New Digital Workplace: How New Technologies Revolutionise Work*, 195.

AIAS-HSI Kort & Bondig reeks

De reeks Kort & Bondig omvat korte publicaties waarin bondig de resultaten van recent uitgevoerd onderzoek van AIAS-HSI worden gepresenteerd. De reeks is bedoeld voor ieder die snel kennis wil nemen van de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek, maar niet de tijd of de interesse heeft om een geheel onderzoeksrapport door te nemen. Voor de lezer die zich verder in het onderzoek wil verdiepen worden afzonderlijk AIAS-HSI Working Papers gepubliceerd die een uitgebreide verantwoording en weergave van het onderzoek en de resultaten bevatten.

Informatie over AIAS-HSI

AIAS-HSI is ontstaan uit de samensmelting van twee onderzoeksinstituten van de Universiteit van Amsterdam: het Amsterdams Instituut voor Arbeids-Studies (AIAS) en het Hugo Sinzheimer Instituut (HSI).

AIAS-HSI is een instituut voor multidisciplinair onderzoek en onderwijs op het terrein van (de regulering van) arbeid. Het onderzoek richt zich vooral op de veranderingen die zich voordoen op het terrein van arbeid, zowel in Nederland als internationaal.

AIAS-HSI heeft tot doel om interdisciplinair onderzoek op dit terrein te stimuleren, coördineren en uit te voeren. Daarbij wordt gebruik gemaakt van inzichten uit de rechtswetenschap, sociale wetenschappen, economie en andere disciplines.

Voor meer informatie zie onze website www.aias-hsi.uva.nl.

Postadres

Postbus 15966
1001 NL Amsterdam

Bezoekadres

Nieuwe Achtergracht 166
1018 WV Amsterdam

